

Govor varuhinje človekovih pravic dr. Simone Drenik Bavdek: kongres Sindikata zdravstva in socialnega varstva; 21. april 2026, Bled

Spoštovane delegatke in spoštovani delegati 9. kongresa Sindikata zdravstva in socialnega varstva Slovenije,
spoštovana predsednica sindikata ga. **Ilešič Čujovič** ter ostale članice in člani vodstva,
cenjene udeleženke in udeleženci,

dober dan tudi v mojem imenu in v imenu institucije Varuha človekovih pravic Republike Slovenije. Hvala za povabilo.

Najprej iskreno čestitam **Sindikatu zdravstva in socialnega varstva Slovenije** za neutrudno prizadevanje izvrševanja vašega poslanstva, da kot reprezentativen sindikat soodločate o pravicah zaposlenih v dejavnostih zdravstva in socialnega varstva.

Sindikat združuje več kot 260 sindikatov različnih zavodov: bolnišnic, zdravstvenih domov, socialnih zavodov, varstveno-delovnih centrov, socialnovarstvenih zavodov za usposabljanje, centrov za socialno delo, lekarn, zdravilišč, zaposlenih pri virih ionizirajočega sevanja, na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje ter Nacionalnem laboratoriju za zdravje, okolje in hrano.

Ne prizadevate si zgolj za pravice članic in članov, ampak za izboljšanje njihovih delovnih in življenjskih pogojev. Podpiram vas v teh prizadevanjih, saj je **zavzemanje za boljše delovne pogoje v zdravstvu in socialnem varstvu tudi zavzemanje za boljše in vsem dostopne javne storitve** – na tem izredno pomembnem področju.

To povezavo moram jasno izpostaviti: pogojev dela zaposlenih v tem sektorju ne bi smeli obravnavati ločeno od vprašanja kakovosti storitev. **Pogoji dela so namreč temeljni pogoj za kakovostne storitve**, ki jih v življenju večkrat potrebuje prav vsak od nas.

Bled, kjer danes poteka vaš kongres, in njegovo širše okolje nosita tudi posebno zgodovinsko noto, povezano z življenjem Arnolda Riklija, ki je že v 19. stoletju prepoznal pomen naravnega okolja za zdravje človeka. Njegov pristop – svež zrak, gibanje, voda, svetloba – je bil za tisti čas napreden in v marsičem presenetljivo sodoben. A morda še pomembneje: **v ospredje je postavil človeka kot celoto**.

Ko danes razmišljamo o zdravstvenem in socialnem varstvu, se k tem temeljnim idejam vračamo na drugačen način. Ne gre več le za posameznika kot uporabnika storitev, temveč tudi za vse, ki te storitve zagotavljajo. **Zaposleni v zdravstvu in socialnem varstvu so nosilci sistema** – brez njihovega znanja, predanosti in tudi njihovega lastnega zdravja sistem ne more delovati.

Če je Rikli poudarjal ravnovesje med telesom in okoljem, bi danes lahko rekli, da potrebujemo tudi ravnovesje znotraj sistema: med potrebami uporabnikov in dostojnimi delovnimi pogoji zaposlenih. Prav sindikat zdravstva in socialnega varstva ima pri tem ključno vlogo – kot glas tistih, ki vsak dan skrbijo za druge.

Prepričana sem, da je prav Bled, s svojo riklijevsko tradicijo, primeren kraj, da za krepitev zavedanja, da se skrb za zdravje in socialno skrb začne pri ljudeh – vendar se tam tudi hitro konča, če tisti, ki skrbijo za druge, delajo v preobremenjenih, podcenjenih in pogosto nevzdržnih razmerah.

Spoštovani,

izredno ponosna sem na slovensko zdravstvo in socialno varstvo, ki kljub številnim kritikam vendarle ohranjata socialno noto – torej **nudita zdravstveno in socialno varstvo vsem, ne glede na njihovo materialno situacijo**. Srčno si želim, da se Slovenija ne bi nikoli znašla med državami, kjer si ljudje ne morejo privoščiti zdravstvenih ali socialnih storitev zgolj zato, ker jih ne morejo plačati. Za to si kot varuhinja človekovih pravic s svojimi sodelavkami in sodelavci prizadevam iz dneva v dan.

Ponosna sem na številne posameznike in delovne skupine v slovenskem zdravstvu in socialnem varstvu, ki premikate meje mogočega.

Vendar pa pri Varuhu človekovih pravic zaznavamo, da se kot družba soočamo z resnimi strukturnimi izzivi, ki vplivajo na dolgoročno vzdržnost in kakovost sistema. Ti izzivi niso novi, so pa vse bolj izraziti. Zato je treba jasno povedati: **sistem, na katerega smo upravičeno ponosni, že dalj časa deluje pod pritiskom, marsikje celo na robu zmogljivosti in zgolj na etični pogon**.

To najprej vpliva na zaposlene, zelo hitro pa tudi na uporabnike storitev. Varuh žal prepogosto ugotavlja kršitve pravice do socialne varnosti, ki jo v 50. členu zagotavlja Ustava Republike Slovenije. Ugotavljamo, da so te kršitve v veliki meri posledica kadrovske podhranjenosti pristojnih institucij ter normativnih pomanjkljivosti oziroma neustrezne sistemske pravne ureditve.

Kot posebej problematična se že vrsto let kaže **nezadostna zaščita ranljivih skupin** – invalidov, starejših, socialno ogroženih in otrok. Gre za skupine, ki so od sistema najbolj odvisne, hkrati pa imajo pogosto največ težav pri dostopu do storitev, zaradi neustrezno prilagojenih storitev in zaradi pomanjkljive institucionalne podpore.

Pri Varuhu Republiko Slovenijo še vedno ocenjujemo kot državo z visoko stopnjo socialne varnosti, ki temelji na splošnem dostopu do storitev ter na načelih solidarnosti in socialne pravičnosti. To pomeni, da imamo vzpostavljen zakonodajni okvir, ki je tudi v mednarodnem prostoru prepoznan kot kakovosten.

Naš sistem torej temelji na pravno formalni enakosti, vendar pogosto ne zagotavlja dejanske enakosti. To pomeni, da so enake pravice sicer formalno zagotovljene vsem,

vendar **niso vedno dosegljive v praksi**. Razlog je pogosto v tem, da sistem nehote spregleda individualne lastnosti posameznikov oziroma njihove težke življenjske situacije. Ne glede na to, da si odločevalci sicer z nekaterimi ukrepi prizadevajo odpraviti različne sistemske anomalije, Varuh še vedno mestoma ugotavlja odsotnost dolgoročne vizije socialne politike, reforme se izvajajo prepočasi, dialog med odločevalci ostaja pomanjkljiv. Žal tudi varuhova priporočila na tem področju skoraj v celoti ostajajo neuresničena: **od 21 preteklih še aktualnih priporočil jih kar 19 ni uresničenih**.

Med drugim smo Ministrstvu za zdravje predlagali, naj uredi problematiko namestitve in obravnave oseb, ki jim po zaključenem bolnišničnem zdravljenju zdravstveno stanje ne omogoča samostojnega življenja – pa iz leta v leto ugotavljamo, da ta priporočila še vedno niso uresničena. V praksi to pomeni, da številni pacienti ostajajo hospitalizirani dlje, kot bi bilo treba, ali pa so predani v oskrbo svojcem, ki za zahtevno nego pogosto nimajo ustreznega znanja, podpore ali pogojev. Neurejenost tega področja pa posega v pravico do socialne in zdravstvene varnosti.

V zadnjih letih pri Varuhu vse pogosteje ugotavljamo, da **do kršitev človekovih pravic prihaja zaradi akutnega pomanjkanja kadra na področju socialnega varstva** in neustreznih, v nekaterih primerih celo nedostojnih pogojev dela.

Ekipa Varuha se v zadnjih letih – tudi zaradi kadrovskih izzivov na tem področju – še večkrat odpravi na teren, tudi v domove starejših. Poleg obiskov v vlogi Državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanjem, smo v letu 2025 dodatno obiskali 22 domov za starejše.

Ugotavljamo, da **resne in izjemno skrb vzbujajoče posledice pomanjkanja kadra** občutijo tako stanovalci kot tudi zaposleni v domovih za starejše; pa tudi v drugih oblikah institucionalnega varstva, kot tudi uporabniki pomoči na domu in drugih socialnovarstvenih storitev.

Pri Varuhu beležimo **bistveno povečanje števila pobud**, iz katerih so razvidne različne oblike nasilja nad stanovalci domov za starejše: verbalno in fizično nasilje, neustrezna zaščita, pomanjkljiva higiena, neustrezna prehrana, neupoštevanje dietetičnih potreb in neprofesionalni odnosi. Prejeli pa smo **tudi več pobud zaposlenih**, ki očitajo mobing, ustrahovanje, kadrovske podhranjenosti in s tem povezano preobremenjenost, neustrezne delovne razmere, neustrezno urejen delovni čas, neodzivnost vodstva ter ignoriranje prošelj in potreb zaposlenih.

Ugotavljamo, da so vsi domovi (glede na kadrovske normative) polno zasedeni. Ljudje na sprejem vanje čakajo od nekaj tednov do celo nekaj let!!! Praviloma se najdlje čaka na enoposteljne sobe in na sprejem v varovani oddelek. Z naraščanjem števila stanovalcev z demenco se povečuje potreba po varovanih oddelkih, kjer pa je – **seveda!** – težava zagotoviti kader v skladu z (visokimi) normativi za zdravstveno obravnavo iz Zakona o duševnem zdravju. V domovih menijo, da so potrebe

stanovalcev v varovanih oddelkih take, da bi moral biti večji poudarek na socialni oskrbi, za kar je kadrovski normativ – ponovno – **prenizek**.

Varuh v zvezi s tem že leta ponavlja priporočilo: »Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti predlagamo, naj na sistemski ravni odpravi pomanjkanje ustreznih kadrov v domovih za starejše z vzpostavitvijo ustreznih kadrovskih normativov, ki bodo omogočali **varno in kakovostno obravnavo uporabnikov z izboljšanjem delovnih razmer in primernim plačilom za opravljeno delo**.«

To priporočilo je tudi v letu 2025 ostalo neuresničeno, kar me izredno skrbi zaradi staranja naše družbe, ki se mu ne bomo mogli izogniti. Po projekcijah Statističnega urada bo leta 2030 med prebivalci Slovenije skoraj četrtna starejša od 65 let, leta 2050 pa že kar 30 odstotkov. Hitro staranje prebivalstva bo bistveno spremenilo našo družbo.

Poklici, ki jih opravljate zaposleni na področju zdravstva in socialnega varstva, so torej poklici naše prihodnosti, česar se žal ne zavedamo dovolj dobro. **Brez ustreznega števila usposobljenih, motiviranih in ustrezno plačanih delavcev ni mogoče zagotoviti človekovih pravic v praksi**. Gre za ključno vprašanje prihodnosti: kdo bo skrbel za našo dolgoživo družbo?

Na terenu se kažejo tudi drugi zelo konkretni izzivi. Oddelki v bolnišnicah krčijo število bolniških postelj – ne zato, ker bi jim primanjkovalo postelj, ampak ker nimajo dovolj osebja zdravstvene nege, ki bi skrbela za paciente. Enako velja za novozgrajene stavbe domov za starejše, ki imajo dolge sezname čakajočih na sprejem – žal pa ne tudi usposobljenih ljudi, ki bi skrbeli zanje.

Na centrih za socialno delo zaradi pomanjkanja zaposlenih prihaja do prekoračevanja zakonskih rokov odločanja – tudi pri pravicah, ki so za ljudi eksistenčnega pomena, kot sta denarna socialna pomoč ali državna štipendija. To pomeni, da posamezniki na pomoč čakajo dlje, kot bi smeli.

Največ kadra primanjkuje v zdravstveni negi, vendar pa vse več ustanov poroča tudi o težavah pri zagotavljanju, na primer, delavcev v kuhinji. Kadrovske stiske se rešujejo z začasnimi ukrepi – zaposlovanjem tujcev, vključevanjem študentov in upokojujencev ter podjemnimi pogodbami. Ti ukrepi so razumljivi, vendar predstavljajo zgolj blažene posledice. Jedro problema ostaja.

Sporočilo Sindikata zdravstva in socialnega varstva Slovenije ob 8. marcu, dnevu žena, je situacijo odlično povzelo: »Danes se številne delavke soočajo z vse večjo intenzivnostjo dela, pomanjkanjem kadra in naraščajočimi obremenitvami. Kljub temu je delo na koncu vedno opravljeno – pogosto na račun zdravja, prostega časa in družinskega življenja ...«

Z zanimanjem sem si na vaši spletni strani ogledala zgodbe čistilke in kuharske pomočnice v vrtcu, diplomirane medicinske sestre, katere delovno mesto je reševalno

vozilo, ter vzgojiteljice – skupno jim je zelo intenzivno in fizično zahtevno delo, ki zahteva tudi izredno psihološko zrelost in zbranost.

Spoštovani,

pogosto morate stisniti zobe, ker je sistem v krizi. Intenzivno delate, na račun svojega zdravja – ker primanjkuje kadra. **To ni vzdržno stanje.**

Medicinska sestra je v tem videu odlično predstavila srž težave: »Veliko lažje je obrniti pacienta, če si to breme porazdeli 5 oseb – če se tega loti 1 sama, bo prej ali slej pregorela.« Vzgojiteljica s 37-letnimi izkušnjami pa je v enem stavku povzela, kar moramo slišati vsi: »Potrebujemo več zaposlenih, da bi lahko bolje skrbeli za oskrbovance in tudi za svoje zdravje.«

To sta dve preprosti ugotovitvi, ki zelo natančno opišeta stanje sistema. Če zaposleni delajo v razmerah, ki ne omogočajo strokovnega in varnega dela, potem tudi uporabniki ne morejo dobiti ustrezne oskrbe. **To ni vprašanje dobre volje posameznikov, ampak organizacije sistema.**

Ko ste me povabili, naj vam spregovorim na današnjem kongresu, ste me obvestili tudi, da vaši člani v zadnjem obdobju vse pogosteje opozarjajo na problematiko nasilja nad zaposlenimi v socialnem varstvu, npr. na centrih za socialno delo in v posebnih socialnovarstvenih zavodih. Skupaj se moramo vprašati, kakšne so naše prednostne naloge, kaj bi bilo treba na področju zaščite zaposlenih storiti čim prej.

Kot varuhinja človekovih pravic ne odstopam od stališča, da **moramo kot družba vedno in povsod imeti ničelno toleranco do nasilja**, žrtvam pa zagotoviti, da bi zmogle o njem spregovoriti in poiskati varno okolje.

Ne glede na to, ali gre za nasilje nad ranljivimi skupinami ali pa nad zaposlenimi, ki na različne načine skrbijo zanje, poudarjam: pristojne institucije morajo biti na pojav nasilja še posebej pozorne in ukrepati takoj, ko ga zaznajo.

Odločno opozarjam na pomen zagotavljanja varnosti, usposabljanja in izobraževanja tistih poklicnih skupin, ki se pri svojem delu srečujejo z ranljivimi skupinami. Gre namreč za iskane kadre, ki so nujno potrebni za ustrezno skrb in nego najranljivejših med nami, zato vam država **mora zagotoviti ustrezne pogoje za delo, kar vključuje tudi dostojno plačilo, varno delovno okolje in realno postavljene normative.**

Obenem pa je treba delovati tudi preventivno. Tako je Varuh na podlagi obravnavanih pobud in obiskov na terenu vsem deležnikom, tako posameznim domovom za starejše kot tudi Ministrstvu za solidarno prihodnost in drugim pristojnim organom, predlagal vzpostavitev ustreznih protokolov, na državni ravni pa obenem tudi izvajanje preventivnih programov za prepoznavanje nasilja in drugih nepravilnosti.

V zadnjem času se pri varuhu veliko ukvarjamo tudi s pomanjkljivostmi Zakona o osebni asistenci in problematiko glede izvajanja Zakona o dolgotrajni oskrbi, kar povzroča veliko nejasnosti in stisk.

Ugotavljamo, da tudi pri izvajanju sistema dolgotrajne oskrbe pomemben izziv predstavlja pomanjkanje ustreznega kadra. Čeprav je bil z zakonom vzpostavljen celovit sistem pravic, je njegova dejanska uresničitev v veliki meri odvisna od razpoložljivosti strokovno usposobljenih delavcev v socialnem varstvu. V praksi se kaže, da kadra še vedno akutno primanjkuje, kar neposredno vpliva na dostopnost in kakovost storitev. Žal ugotavljamo, da plačna reforma ni prinesla pričakovanih rezultatov.

Vsekakor si bomo še naprej prizadevali za uresničevanje pravic, ki naj bi jih ta dva zakona zagotavljala.

Spoštovana gospa Ilešič Čujovič,

v medijskem prispevku s pomenljivim naslovom Ali hematološkemu oddelku grozi zaprtje zaradi odhodov sester? ste dejali: "*Vedno je pomanjkanje kadra znak za alarm, znak za res hud alarm, ki ga mora posamezni delodajalec zelo resno vzeti.*"

Strinjam se z vami in dodajam: **trenutna kadrovska situacija na področju zdravstva in socialnega varstva je zares hud alarm za našo celotno državo.** Pri Varuhu ob vsaki priložnosti poudarjamo, da je treba poskrbeti, da bo skrb za sočloveka v družbi dobila ustrezno veljavo, ki se bo izkazovala tudi skozi pošteno plačilo za opravljeno delo, v prvi vrsti za tiste najnižje plačane; ne smemo pa pozabiti niti na zaposlene na vodilnih položajih.

Za zaključek bi rada res glasno povedala naslednje: **Preprosto se bo treba odločiti, v kakšni državi želimo živeti in kolikšen del sredstev bomo za to namenili.**

Samo na ta način bo država uspela zajezi ti alarmantni problem pomanjkanja kadra na področju socialnega in zdravstvenega varstva. Že sedaj bo to težko, saj se učinki še tako dobrih ukrepov ne bodo pokazali že jutri. Ključno je, da se za zagotavljanje ustreznega in zadostnega kadra ukrepa danes.

Naloga države je vzpostaviti dolgoročno vzdržen ter kakovosten sistem socialne varnosti. Na tem področju nujno potrebujemo učinkovit državni mehanizem z jasno načrtano časovnico, določno opredeljenimi učinki ter vzpostavljenim učinkovitim in transparentnim nadzorom, ki bo finančno oprijemljiv.

Kot varuhinja človekovih pravic bom tudi v prihodnje vztrajala, da morajo pravice, zapisane v zakonih, postati dejansko dostopne. Naša naloga je, da na te kršitve opozarjamo, predlagamo rešitve in vztrajamo pri njihovem odpravljanju. Zato bom v svojem mandatu – kot sem v državnem zboru obljubila ob svoji izvolitvi – posebno pozornost namenila pravičnosti v zdravstvenem sistemu, dostopu do storitev in zaščiti ranljivih skupin.

Spoštovani, vprašati se moramo, **ali bomo kot družba zagotovili pogoje, v katerih bosta zdravstvo in sistem socialne varnosti dolgoročno vzdržen in kakovosten.**

Odgovor na to vprašanje bo določil, kakšen sistem bomo imeli v prihodnje.

In tudi, kakšna družba bomo.

Hvala za vašo pozornost.